

Edebiyat Sosyolojisi ve Spor: JackLondon'ın "Bir Dilim Biftek" Başlıklı Öyküsünde Modern (Kapitalist) Sporun Eleştirisi

Mert Kerem Zelyurt¹

¹ Sorumlu yazar, Marmara Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi. E-mail: zelyurt.kerem@marmara.edu.tr

Özet

İşçi sınıfı kökenli ve sosyalist edebiyatçı JackLondon, birçok eserinde olduğu gibi, spor temalı eserlerinde de eleştirel bir yaklaşım benimsemiştir. Roman ve öykülerinde, yirminci yüzyıl başlarında kurumsallaşmaya başlayan modern sporun rekabetçi yapısına ve kapitalist spor sistemine sosyalist bir gözle bakar. Yaşlanan bir boksörün hayatından bir kesit sunan "Bir Dilim Biftek" başlıklı öyküsü, bu eserlerinden birisidir. Bu çalışmada söz konusu öykü, edebiyat sosyolojisi yöntemiyle çözümlenmiştir. JackLondon'ın bir boksörün yaşam mücadelesini konu aldığı bu edebi metin üzerinden işaret ettiği toplumsal olgular, eşitsizlik ve sosyal çelişkilere dair sosyolojik temalar ortaya konulmuştur. Öykünün ana vurgusundayaşlanmak; profesyonel birboksör için yoksulluk, açlık ve toplumsal sistemden dışlanma anlamına gelmektedir. Eserde kapitalizm ve spor birlikteliği, rekabetçi piyasa değerleri, toplumsal eşitsizlikler, ezilen sınıflar, yoksulluk ve yabancılaşma olgusu bir boksörün yaşam biçimi üzerinden tasvir edilmiştir. Gösteri niteliğiyle öne çıkan modern sporun kapitalist mekanizmalara bağlı bir sosyal gerçeklik olarak anlatımı, bir spor emekçisi özelinde sergilenir. Son tahlilde içinde bulunduğu toplumun gerçeklerini, çelişkilerini ve ekonomik işleyiş mantığını yansıtan ve yeniden üreten bir sosyal alan olarak spor, London'ın eleştirel yaklaşımını sergilediği bu edebi metinde yer bulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yaşlılık, modern spor, edebiyat, kapitalizm, işçi sınıfı, yoksulluk

Sociology of Literature and Sports: The Criticism of Modern (Capitalist) Sports in the Short Story “A Piece of Steak” by Jack London

Abstract

Like most of his works Jack London, a socialist working-class writer, adopts a critical approach in his sports-themed works. His novels and short stories concern the capitalist sports system and the competitive structure of modern sports, which began to be institutionalized in the early twentieth century, through a socialist point of view. His short story “A Piece of Steak”, which presents a section from the life of an aging boxer, is one of those works. In this study, the aforementioned short story has been analyzed through the sociology of literature. Social facts pointed out through the literary text about the life struggle of a boxer by Jack London and sociological themes related to inequalities and social conflicts have been put forward. Getting old, which means poverty, hunger, and exclusion from the social system for a professional boxer is the main theme of the story. The association of capitalism and sports, competitive market values, social inequalities, oppressed classes, poverty, and alienation are depicted through the lifestyle of a boxer in the work. The narration of modern sports, which stands out with its entertainment characteristics, as a social reality dependent on capitalist mechanisms is presented through a sports worker. In the final analysis, sports find a place as a social field that reflects and reproduces the social reality, conflicts, and the economic logic of its society in the literary text in which London displays his critical approach.

Key Words: Old age, modern sports, literature, capitalism, working-class, poverty

SUMMARY

Sports, which reflect some specific facts and conditions related to a society with sociological dimensions, are likely to be the subject of literature as a living part of the society. The fact that the field of sports reflects the projections of social facts, sometimes brings it into the concern of literary texts. Literary texts are not only the data sets that bear traces of different social phenomena but also sociology's objects of analysis. Based on the fact that the field of sports is likely to be the subject of literature as an institution with its characteristics that include the social structure and conflicts of its society, the study analyses the sports-themed short story "A Piece of Steak" by Jack London sociologically. The study inquires the answer for the question "Which social facts and problems are emphasized in the story, which focuses on a certain section in a boxer's life?"

The story narrates modern sports, which began to be institutionalized in the early twentieth century through professional boxing. Jack London figures the relationship between capitalism and sports through a boxer who falls out of favor, becomes impoverished, and is excluded from the system as he gets older. Poverty, hunger, inequality, social exclusion, individualistic lifestyle, competitive market values, the phenomenon of alienation in western society, and the wheels of the capitalist system that oppress the individual are examined in the sample of a sports worker. The socialist writer adapts his philosophy and social theory to sports. The field of sports is not independent of the socioeconomic system and social functioning mechanisms at all. Current conditions are reflected in social relations in sports as well. Sports repeat the reality of society in their social field. Boxing is a sport that attracts the attention of the masses, just like football and basketball, which are mostly visual sports. Becoming more popular and attractive of a sports branch means commodification of it as well. In other words, the capitalization of sports and acquisition of spectacle characteristics make them available for sale in the free market.

An athlete has become a manual worker in the modern capitalist sports market. If the labor of a proletarian from the working class is defined as manual strength and the capacity to work long hours, the labor of a sports worker and a boxer is similarly his/her muscle strength and the capacity to beat opponents. He/she provides profit to the show business with his/her performance and the added value he/she produces. The athlete produces added values for capital groups and capitalist forces active in sports. The performance of an athlete is directly measured with his/her capacity to attract spectators and the monetary relations in the bet. The athlete sustains his/her life with his/her youth performance and rises if he/she is talented but as he/she gets older, his/her organism becomes dysfunctional and muscles weaken. Capitalism, which puts forward competition, personal property, and the Darwinist conditions of the market, exists in sports as well. It discards the athlete as soon as he/she becomes non-effective just like it wipes off everything useless.

What Tom King experiences, is the way how one is alienated in modern society. He is alienated from social life, social relations, labor, and his physical appearance. He dreams of the reputation he used to have during his youth which causes him more pain. His old age, which he became more aware of while observing his young rival, is his greatest dilemma in the current competitive sports market since he has no other profession to do. He used to be a champion and a popular heavyweight boxer who was highly respected both in his social environment and in relations related to boxing whereas he is an old-aged

boxer with a low social status to whom even the grocers do not sell on credit then. Old age in this profession means a problem of access in all aspects. Getting old is a kind of social exclusion. He is unable to eat well to enhance his muscular force and is deprived of regular workout opportunities either. Tom King is a sports worker struggling to survive in the lower classes of the society henceforth and he does unqualified and unsafe jobs apart from sports. He lives among the poor masses who are deprived of all kinds of property and who cannot even pay their rent, who feel hunger to the bone, and whose right to live has been taken away by the system. He has nothing to sell but his labor and physical strength. Considering his situation he makes self-talks going back to the past. He identifies and empathizes with his peers (Stowsher Bill), feels regret. "A Piece of Steak" narrates the story of the working class which is not only crushed by the conditions of capitalism in the class society of the west but also is weak against economic crises, unable to hold on to life through the life struggle of an old boxer. It is the story of sportive and social alienation through letters.

London approaches social reality in sports with a socialist-critical perspective. He critically aestheticizes the capitalist relationships in boxing and its economic function in the society where it belongs to. The boxer, club, spectator and bet elements are handled as a reflection of the capitalist society in the story. The matter of being old-aged is demonstrated as the dilemma of the market/competition-oriented sports system. Consequently, sport is the dependent variable of society and cannot be considered independent of the common social functioning. Social structure and economic relations shape the functioning mechanisms of sports significantly. Sport is a social phenomenon that is shaped depending on especially existing relations of production, socio-cultural and political facts.

1. GİRİŞ

Bir toplumsal kurum ve gerçeklik olarak "modern spor"a edebiyattan bakmak

Sosyoloji ve edebiyat birbirlerinin ürettiği bilgilerden, kuramlardan yararlanarak yeni bir açıklamaya ulaşmaya çalışırlar. Sosyoloji, sanat-edebiyat ile kurduğu ilişkiyle toplum olaylarına yönelik açıklama getirir. Sosyoloji, toplumu anlama ve açıklama sürecinde, bir bilinç biçimi olarak sanat-edebiyattan yararlanma eğilimindedir (Eğribel, 2017: 51-52). Roman, hikaye, öykü, şiir, tiyatro gibi edebi metinler toplumsal yapıdaki çeşitli sosyal gerçeklik biçimlerini sürükleyici bir anlatımla ortaya koyarak sosyolojiye kaynaklık eder. Bu metinler her koşulda, boyutu değişmekle birlikte, az ya da çok içinden çıktığı toplumun özelliklerini yansıtır (Kaçmazoğlu, 2017 :35). Bir sanat dalı olarak edebiyatın roman ve öykü türlerinde yazar, edindiği kaynak bilgileri hayal gücüyle kurmayaca geçirir. Tarih, felsefe ve toplumbilim gibi alanların bilgisi edebiyat eserlerindeki kurmacaya kaynaklık edebilmektedir (Aytaç, 2020: 11-14). Sosyoloji, sosyal gerçekliğin incelenmesinde, geleneksel bir bilgi üretme biçimi ve gerçeklik kurgusu olarak edebiyat metinleriyle ilişki kurmaktadır. "Yazar, içinde yaşadığı toplum-kültürün ve çağının ruhunu kendi tininin süzgecinden geçirip, yaratıcı gücüyle yapıtında ortaya koyar" (Soykan, 2019: 9). Sosyologlar ve sosyal bilimciler bu bağlamda edebiyata ilgi duymakta, sosyal olguların analizinde bir toplumsal metin olarak edebiyattan yararlanma yoluna gitmektedirler. "Edebi metinler, sosyal bilimciler için veri kaynağı olarak çeşitli biçimlerde kullanılabilir. Kurgusal ürünler gündelik yaşama ve sıradan insanlara ya da büyük tarihsel dönüşümlerin geri planına ilişkin olguların ve ayrıntıların yansıtıcıları olarak ele alınabilir" (Ural, 2019: 62). Bu yönleriyle edebi ürünler sadece bir metin olmanın ötesinde varlık ve anlamlar kazanıp toplum bilimsel çözümlemelere kaynaklık eder. Alver'in ifadesiyle, "Edebiyatın kendisi sadece metin olarak varlık kazanmaz. Metin, farklı durumların,

aktörlerin ve ilişkilerin ortaya çıkmasına neden olur. Böylece yazar/edebiyatçı-toplum, yazar/edebiyatçı-okur, metin-okur, kitap-yayıncı, metin-ideoloji gibi değişik ilişkilerin kurulması mümkün hale gelir” (Alver, 2019: 9). Son yıllarda edebiyat ve toplum arasındaki ilişkileri soruşturan sosyologlar bir yazarın, belli bir zamandaki belli bir toplumun ve bir toplumsal sınıfın üyesi olduğuna işaret ederek yazarın içinde bulunduğu çevrenin normlarına, değerlerine ve beklentilerine nüfuz etme çabası içindedir (Merrill, 2019: 96).

Edebiyat ürünlerine sosyolojik (eleştiri) yaklaşımda, edebiyatın kendi başına var olmayıp toplum içinde doğduğu ve toplumun bir ifadesi olduğu ilkesi benimsenir. Yazarı, eseri ve okuru toplumsal koşullar belirlediği için, bu koşullara eğilerek sanatla ilgili sorunların açıklamasına girişilir. Sosyolojik eleştiride, yazarlar ve eserleri, yazıldığı yılların koşullarını incelemekle daha iyi açıklanabilmektedir. Amaç, sanat eseri üzerinden başka alanlarda ve sosyolojik bilgi edinmektir (Moran, 1988: 69-72). Edebiyatın, içinde bulunduğu toplumun gerçeklerini yansıtan ve toplumsal koşullar tarafından belirlenen bir sanat dalı olması, onu sosyolojik incelemeler için elverişli bir analiz nesnesi yapmaktadır. Roman, öykü, şiir vs. edebiyat eserlerinin incelemeleri üzerinden söz konusu toplumun temel kurumlarına, olgularına, sosyal çelişkilerine, dönemin ve ülkenin özelliklerine, gündelik yaşamına temas etmek mümkün olmaktadır. Bu çalışmanın inceleme konusunu teşkil eden “spor” da toplumsal yapının bileşenlerinden birisidir. Bir başka deyişle spor, bir toplumsal kurum olarak genel sistemde işlev görmektedir. Coakley’nin yerinde vurgusuyla spor; oyunların ve müsabakaların, skorların ve performans istatistiklerinin ötesinde anlamları barındıran bir toplumsal olgudur. Öyle ki spor, içinde yaşadığımız sosyal ve kültürel bağlarla yakın ilişki içindedir (Coakley, 1998: 2). Spor, bir toplumsal üründür (Maguire ve ark., 2002: xiii).

Toplumsal yapıdaki ekonomi, siyaset, iktidar ilişkileri, kültür ve davranış örüntüleri, sınıfsal ilişkiler ve çalışma yaşamı gibi sosyal gerçekliğin farklı boyutlarına dair özellikleri toplumun bir kurumu olan sporda da gözlemlemek mümkündür. Fişek’in sıklıkla altını çizdiği gibi bir toplumsal kurum olarak spor, binlerce görünmez ipe toplum gövdesine bağlıdır. Bunun zorunlu sonucuysa, kendi dinamiğiyle ve bağımsız biçimde hareket eden bir sosyal gerçeklik olmaktan ziyade, genel toplumsal-siyasal istemlerce belirlenen bir bağımlı değişken durumu sergilemesidir. Spor, sosyo-ekonomik yapıdan soyutlanamaz (Fişek, 2003: 73). Toplumsal yapının işleyiş mantığı, sosyal mekanizmaları, yaygın değerler ve zihniyet sporu ve yapılış hallerini de biçimlendirmektedir. “...Spor alanı, büyük sistem olan toplumun içinde, büyük sistemin davranış normlarını ve ilkelerini yeniden üreten bir alandır...” (Kurt, 2004: 134). Farklı spor pratiklerine yüklenen anlam ve işlevlerin toplumsal sınıflara göre değiştiği, toplumda eşitsiz iktisadi ve kültürel sermayeye sahip sosyal tabakaların (halk sınıfları ve üst sınıflar) spora yönelik beklentilerinin farklılaştığının özellikle altını çizen Pierre Bourdieu da (Bourdieu, 2016: 221-223) eşitsizliklerin yansıdığı bir sosyal dünya olarak spor olgusunun toplumsal güç ve sınıf mekanizmalarıyla yakın bağlantısına dikkat çekmiştir. Sosyologların inceleme nesnesi olarak spor; bir arada yaşama, işbirliği, karşılaşmaların yanı sıra güç ve kontrol alanı olarak beliren bir dünyadır (Maguire ve ark., 2002: ix).

Kısaca değindiğimiz sosyolojik boyutlarıyla, topluma dair belli gerçeklikleri ve koşulları yansıtan spor, bu yönleriyle toplumsal bünyenin canlı bir parçası olarak edebiyata konu olabilmektedir. Sporun, toplumsal gerçekliğin izdüşümlerini yansıtan bir alan olması, onu kimi zaman edebiyat metinlerinin

ilgialanına sokmuştur. Edebi metinlerin farklı toplumsal olguların izlerini taşıyan bir veri seti ve sosyolojinin analiz nesnesi olduğu; sporun da, içinde bulunduğu toplumsal yapının özelliklerini ve çelişkilerini bünyesinde taşıyan bir sosyal gerçeklik ve kurum biçiminde edebiyata konu olabildiği bilgisinden hareketle bu çalışmada Jack London'ın "Bir dilim biftek" başlıklı, spor temalı öyküsünün sosyolojik çözümlemesi yapılacaktır. "Bir boksörün hayatındaki belli bir kesiti merkeze alan bu öykünün içerikleri, hangi toplumsal olgulara ve sorunlara vurgu yapmaktadır?" sorusuna cevap aranacaktır. Araştırmada temel aldığımız kaynaktaki¹ diğer öykü olan "Meksikalı", konusu itibarıyla (kuzey-güney çelişkisi, baskı rejimi, sosyalist devrim vb) bir başka çalışmanın analiz nesnesi olarak düşünülmüş ve kapsam dışı bırakılmıştır. "Bir dilim biftek" ve "Meksikalı" başlıklı öykülerinin yanı sıra "Oyun" ve "Genç Boksör" adlı diğer iki romanında da London, boksörlerin hayatını yazmıştır. Kişisel olarak da boksa ilgi duyan yazar bu eserlerinde yazıldığı dönemin toplumsal çelişkilerini, sisteme yabancılaşan ve ezilen insanları, eşitsizlikleri boks etrafında dönen kapitalist ilişkiler üzerinden irdelemiş, modern spordaki yozlaşma biçimlerini -bahis, şike- gerçekçi bir yaklaşımla tasvir etmiştir. Eserlerindeki karakterlerini, bu spor dalına dair sosyal olgulardan ve gerçek tiplerden yola çıkarak kurgulamıştır.

Bir dilim biftek adlı öyküsünde, bir boksörün yaşlandıkça çaptan düşüşünü ve statü kaybını toplumsal ve ekonomik koşullar içerisinde işler London. Öykünün başlıca karakteri Tom King, boksörlükte son dönemlerini yaşayan, hayattan yorgun düşmüş ve hiçbir sosyal güvencesi olmayan bir işçi sınıfı üyesidir. Bu yönüyle içinde bulunduğu toplumdaki gerçekçi bir sosyal tipi canlandırmaktadır. Avustralya'da boks etrafındaki ekonomik döngü, sporun rekabetçi piyasa değerleriyle metalaşması ve alınır satılır hale gelmesi, bir boksörün yaşlanmasının aynı zamanda mevcut sistemden dışlanması anlamına geldiği yönündeki vurgular öykünün eleştirel çerçevesini kurmaktadır. Bir başka deyişle, modern spor üzerinden kapitalizmin eleştirisini yapmaktadır yazar, bu öyküsünde. Söz konusu öykünün çözümlemesine geçmeden önce Jack London'ın eserlerine yansıyan düşünsel eğilimler ve dünya görüşü hakkında kısaca bilgi vereceğiz.

London, kısa yaşantısında, sistem eleştirisine dayalı siyasal görüşleriyle gündeme gelen bir yazardır. Dünya görüşünün ve eserlerinde işlediği sosyal sorunların kökeninde, bizzat kendi yaşantı deneyimleri ve uzun yıllar maruz kaldığı yoksulluk olduğunu söylemek mümkündür. Kendi deyişleriyle, "İşçi sınıfı içinde doğdum.(...)Toplumdaki yerim en aşağıdaydı. Burada yaşamın bana alçaklık ve sefillikten başka vereceği bir şey yoktu, burada hem ruh hem de beden aynı açlığı ve işkenceyi çekmişti" (London, 2010: 189). London'ın yoksul bir yaşam içine doğmasının en önemli sebepleri olarak, ilgili dönemdeki ekonomik kriz ve nesnel şartlar işaret edilmektedir. Dünyaya geldiğinde, kapitalizm ilk büyük krizini, "Uzun Bunalım"(1873-1896) dönemini yaşamaktadır. Amerika'da bankalar, demiryolu şirketleri ve işletmeler batmıştır; işsizlik yaygınlaşmıştır (Dinçer, 2020: 7-8). Yazarın çocukluk yılları sefalet içinde geçmiştir. Gazete satıcılığından konserve fabrikası işçiliğine kadar birçok işte çalışmıştır (Lass, 2003: 215).

İşçi sınıfı üyesi olarak dünyaya gelmek, toplumun aşağı katmanlarında karşılaştığı zorluklar ve verdiği

¹ London, J. (2021). Bir dilim biftek. (Çev: L. Cinemre). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

hayatta kalma mücadelesi; ve bunlara eklenen okuma tutkusu onu sosyalist bir kimliğe büründürmüştür: “(...) *Bir sosyalist ve devrimciydim*” (Lass, 2003: 194). “En alttakiler” şeklinde çevrilen kitabıyla ABD ve İngiltere’de üne kavuşmuş, “sosyalizmin kahramanı” sayılmıştır (Ataöv, 2019: 111). O Marx’ı, Darwin’i, Spencer’ı, Nietzsche’yi okumuş bir entelektüeldir (Lass, 2003: 215). London, anılarını yazdığı “John Barleycorn” adlı eserinde de ifade ettiği gibi, spor dallarıyla da yakından ilgilidir. Yazarlıkta ilerlemesi ve mali durumunun düzelmesiyle bisiklet, boks, eskrim, yüzme ve atletizm dallarıyla ilgilenmiştir (London, 2019: 176). Birçok çalışmasında olduğu gibi, spor konulu çalışmalarında da eleştirel ve realist bir anlayış benimser. Yazarın spor olgusunu mevcut toplumsal yapı ve ekonomik sistem içinde konumlandığı, piyasa ilişkilerince yönlendirilen bir sosyal alan olarak sorunsallaştırdığı göze çarpar. London’ın eleştirel yaklaşımı, herşeyden önce benimsediği dünya görüşüyle ilgilidir. Sosyalist bir edebiyatçıdır; bütün sosyal olgular gibi modern spor olgusuna da bu çerçeveden bakmaktadır.

Bir Dilim Biftek

Zaman, mekan ve karakterler

Öykü yirminci yüzyıl başlarında Avustralya’da geçmektedir. London, tedavi amacıyla gittiği Avustralya’da uzun bir süre kalmış, bu öyküsünü yazarken de 28 Aralık 1908 günü Jack Johnson ile Tommy Burns arasındaki dünya ağırsıklet şampiyonluk maçından esinlenmiştir (Cinemre, 2021: 67). Yazıldığı dönemdeki sosyal gerçeklikler profesyonel boks maçları ekseninde dönen ilişkiler üzerinden anlatılmaktadır. Tom King, öykünün ana karakteridir. Gençliği başarılarla dolu ağır siklet boksörüdür. Artık 40 yaşındadır. Yaşlılığın getirdiği sorunlar, onu eski başarılarından ve konforlu yaşamından uzaklaştırmıştır. Sandel, Tom King’in karşısına çıkacak genç ve yıldızı parlayan bir boksördür. Hikayenin temel eksenini, Tom King’in geçmişe yönelik vurguları dışında, bu iki karakterin birbiriyle - gençlik ve yaşlılık üzerinden- mücadelesi üzerine kurulumdur. Öykü, Tom King’in maça gidene kadar geçirdiği birkaç saatlik zaman dilimi, gençlik dönemine dair anılarına yaptığı göndermeler ve genç boksör Sandel’le yaptığı maç anlatımlarını kapsamaktadır.

Olay örgüsü

Tom King, tabağındaki son lapa kırıntılarını da bitirdikten sonra düşüncelere dalmıştır. Yemeği bir tek o yemesine, yan odada uyuyan iki çocuğu ve sofrada oturan karısı yemek yememesine rağmen, hala açlık hissi kaybolmamıştır. Lapa yapmak için gereken unu dahi karşı komşudan ödünç almışlar, artık ceplerinde paraları kalmamıştır. Onlar, emekçi sınıf proletaryanın özelliklerini yansıtan sosyal tiplerdir. Onların yaşamı, temel ihtiyaçlarını karşılayamayacak düzeyde çaresiz, yoksulluk ve sefaletin kör kuyusunda bir yaşam mücadelesidir. Öyle ki Karl Marx’ın Komünist Manifesto’daki “*işçi sınıfının zincirlerinden başka kaybedecek hiçbir şeyleri yok(..)*” sözü, onlar gibiler için söylenmiştir.

Tom King, çok yakında yapacağı maç öncesi canı istediği neyi düşünse onu bulamayacaktır. Tütün, giysi, yiyecek vs. Vücut yapısı ve görüntüsüyle tipik bir ağır sıklet boksördür o. Uzun yıllar boks ringlerinde dövüşmek; fiziki görüntüsü, yüzü, siması, gözleri, edası ve tüm varlığıyla onu bir yumruk hayvanına dönüştürmüştür. “*Aslanlarınkine benzer, uykulu uykulu bakan gözlerdi bunlar; dövüşen bir hayvanın gözleriydi*”. O, gaddarlığını ve saldırganlığını gerçek hayatta ve toplumsal yaşamda değil; sadece boks ringlerinde sergiler. Ömründe tek bir suça bulaşmamıştır Tom King. Bu yetilerini profesyonel boksta, mesleki ortamında kullanır. Seyirci kitleler heyecanlı, çekişmeli maçlara rağmen

ettiği için, iki boksörün birbirlerine vurdukları sert yumrukların derecesi aynı zamanda hasılat anlamına geldiği için işinin gerektirdiği gibi sert dövüşmelidir. O, bir nevi, modern toplumun ve çağdaş dönemin gladyatörüdür. 20 yıl önce ringlerdeki başarılarını hatırlar; yapacağı maçtan dört ay öncesinde çenesi kırılan bir rakibinin kaynayan çenesini dokuzuncu rauntta kırmasını... Ancak o bunu kin güttüğü için yapmamış, rakibi de ona çenesi kırıldığı için kin gütmemiştir. Bu oyunun kuralı böyledir ve ödülü kazanmanın en emin yolu bu yöntemlerdir. Rakibinin çenesini kıran, nakavt eden, yere seren parayı alacaktır. Seyirci de bunun için para ödemektedir zaten. Antik dönemlerin karın tokluğuna dövüşen köle gladyatörü, yirminci yüzyıl döneminde proletere, gösteri endüstrisinin beden işçisine dönüşmüştür. Yaşlanmıştır, ve yaşlılık onu güçten düşürmüştür. Zamanında attığı sayısız yumruk yüzünden ezilmiş parmak eklemeleri ve şişmiş damarları, yaşlılığın ve yıpranmanın somut belirtileridir. Zamanında kalbi yüksek şiddetlerde ve yoğunlukta çok kan pompalamış, bedenini fabrikada iş gören bir makine gibi kullanmıştır. Yıpranıp esnekliğini kaybetmiş damarları, elleri ve vücudu eskisi gibi dayanıklı değildir. *“Damarlarına ve hurpalanmış parmaklarına bakarken bir anda gençliğindeki mükemmel halleri, ilk parmak eklemesinin “Dehşet Galli” diye de bilinen BennyJones’un kafasında parçalanmadan önceki vaziyeti geldi gözlerinin önüne”*. Ancak açlık hissiyatı, bu anılardan daha baskın bir uyarandır. Sürekli düşündüğü *“bir dilim biftek”* ve ona erişememe hissi neredeyse tüm imgesini kaplamıştır. Hayata lanet okumaktadır sürekli; *“...bir dilim biftek bile yiyemeyeceğiz demek!”*. Karısının ürkekçe veresiye yazdırmak istediği bakkallar artık ona hesap açmamaktadır. Çünkü, ikinci sınıf kulüplerdeki yaşlı boksörlerin bir bakkala veresiye yazdırmak ve karşılığında ihtiyaç duyduğu ürünleri almak gibi bir lüksü yoktur. Hal bu ki, gençliğinde sahip olduğu köpeğine bile sürekli biftek yedirmiş, bakkal ona bin bifteklik veresiyeyi kolaylıkla açmıştı. Artık bunlar sadece tasavvurunu hayli meşgul eden anılardır, geçmişte kalmıştır. Boksta performansı düşen, hayattan dan, ekonomik ilişkilerden de düşmektedir.

O yıl Avustralya’daki şiddetli kuraklık, işsizliğin artmasına neden olmuş, basit gündelik işler bile bulunamaz olmuştur. King’in yeterli beslenememesi ve antrenman partneri (idman ortağı) olmaması nedeniyle yeterince hazırlanamamıştır çıkacağı müsabakaya. Ara sıra basit amelelik tipi işler bulmuş, kendi bildiği yöntemlerle de bacaklarını güçlendirmek için koşu yapmıştır. Ne boks dışında düzgün bir iş bulabilmekte, ne de eski günlerinin yüksek sportif performansı devam etmektedir. İçinde bulunduğu kapitalist toplum, Tom King’i yaşlandıkça daha da dışlamış, mevcut sistemde marjinal hale getirmiştir. Sosyal güvence ve düzenli bir gelirden yoksun olmak ve aynı zamanda iki çocuğuyla karısına bakma yükümlülüğü, onu çaresiz ve marj dışı kılmıştır. Genç rakibi Sandel’le yapacağı dövüşten önce, kulübün katibinden, yenilecek boksörün alacağı parayı (3 pound) avans olarak almıştır. Ne düzgün antrenman yapabilmıştır, ne de maçlara hazırlanan bir boksör gibi beslenebilmiştir. Nasılsa yenilecektir. Ancak ne olursa olsun, hayatlarını idame ettirebilmesi için bu maçı kazanması lazımdır, karısı da onu maça uğurlarken böyle söylemiştir. Maçı kazanırsa ödeyemediği kirasını düzgün şekilde ödeyecek, et alabilecek, tüm borçlarını kapatacak ve hatta geriye para bile kalacaktır. Ancak böyle bir ihtimale dair umudu yoktur. Ağır sıklet boksörü, evden çıkar ve müsabakaya (3 km 200 metrelik mesafe) yürüyerek gider, eski bolluk günlerinde arabayla gittiğini ve aynı arabaya binmeye can atan destekçilerini düşünerek... Tom King, müsabaka öncesi bu kadar mesafe yürümenin performansı düşürecek yanlış bir yöntem olduğunun bilincindedir. Ancak bilincinde olduğu ve tüm düşüncesini meşgul eden baskın gerçeklikse, dünyanın yaşlılara hiç iyi davranmamasıdır. Uzun vadeli düzgün bir meslek de edinmemiş, boksörlük nedeniyle burnu ve kulakları zarar görmüştür. Şimdi yaşlı bir boksör olan Tom, zamanında yaşlılarla dövüşmüş, onların ringlerden silindiğine çokça tanık olmuştur. On sekizinci

rauntta nakavt ettiği yaşlı Stowsher Bill de bunlardan biridir. Bu yaşlı boksörün maçtan sonra soyunma odasında çocuk gibi ağlamasını, belki de karın tokluğuna dövüştüğünü, kendinin şimdiki durumuyla ne kadar da benzerlik gösterdiğini düşünerek empati kurar. Şimdi kendisi genç bir boksörün karşısına çıkacaktır, düşüncesini sarmalayan “bir dilim biftek” ve ailesine ekmek götürmek için. Dövüreceği genç rakibi Sandel’in de geleceği bu akşam kendisini yenmesine ve üstün bir performans sergilemesine bağlıdır. Biri, kazanırsa alacağı otuz poundla veresiyesini kapatacak, diğeryse kariyer basamaklarını hızlıca tırmanacaktır. Tom King, Sandel’in boks kariyerinde alt etmesi gereken bir engeldir. Bu döngü, bir nevi sosyal darvinizm sürecidir. Kapitalizmin katı kuralları, “altta kalanın canı çıksın” a dayalı işleyiş mantığı, modern sporun rekabetçi yapısında da elbet tekrar eder. Ne kadar iyi gösteri o kadar para demektir. Sporcular, kulüp sahipleri, antrenörler, organizatörler, menajerler ve bahisçiler bu sistemden payını alır. Özellikle boks gibi seyir niteliği öne çıkan spor dalları metalaşmıştır.

İkisi de (diğer genç boksörlerle) sırayla halatların arasından geçerek seyircinin alkışları eşliğinde ringe çıkarlar. Sandel’in görüntüsünde gençliğin ihtişamını ve tazeliğini gördü. “Gençler, yaşlıların bedenleri üstüne basarak çıkardı başarının basamaklarını”.Gong vurularak maçın başlamasına Sandel’in ani dalıp kaçmaları, King’in kaburgasına ve gözüne attığı yumruklar eşlik eder. Seyirciler memnuniyetlerini, verdikleri heyecan dolu tepkilerle gösterdiler. Sandel’in sahip olduğu şey, gençliğin hızı ve tüm avantajlarıydı. Tom King’in ringde imhasına odaklanan uçuş, kayış, atlayış ve sağlı sollu hızlı yumruklar. Sandel’in yaşlı rakibi, gençliğin ne demek olduğunu ve ringdeki davranış biçimlerini iyi kavramış biridir, özellikle de kendi tecrübelerinden bilir. Art arda hücumlar yapan genç rakibinin güçlü bir yumruğu karşısında eğilip kendi kafasına isabet ettirerek parmak eklemlerini kırma taktiğini uygular. Gençken, Dehşet Galli’nin kendisine yaptığı bu taktiği şimdi Sandel’e uygulayarak rakibinin parmak eklemlerinden birini kırar. King’in taktiği, hızlı ve genç rakibinin karşısında mümkün olan en az enerjiyi ve kuvveti harcayarak maçı sürdürmektir. Gençliğin öfkesi karşısında King, seyircilerin “neden dövülmüyorsun Tom, korktun mu?” şeklindeki sataşmalarına rağmen yavaş ve yöntemlidir. İkinci raundun başlamasıyla köşesinden hareket ederken kuvvet tasarrufu taktiğini uygular ve Sandel’in mesafenin dörtte üçünü kat etmesinden memnundur. İyi beslenememiş, antrenman yapamamış ve maça gelirken üç km yol yürüyüp enerji kaybetmiş olmak onu ister istemez bu taktiklere yöneltmiştir. Stratejisi bilgelik ve az enerji harcamak üzerine kuruludur. İlk iki rauntta maçı tek taraflı götüren Sandel’in üçüncü raundun başında açık vermesiyle, vücut ağırlığını da aktararak bir sağ kroşe vurur. Sandel bu yumrukla sarsılır, ancak -hakem sayarken- dokuzuncu saniyede ayağa kalkar. Bütün rauntlarda köşesinden ağır ağır kalkan yaşlı boksörün yöntemi, mümkün olduğunca az enerji harcamak, rakibine daha fazla efor harcatmak ve dinlenme sürelerini uzatmak üstüne kuruludur. Bir başka deyişle, yavaşlık ve kaçak dövüşmek.

Altıncı rauntta yine açık verip çenesine sağ yumruk yiyen Sandel sendeleyerek yine hakeme dokuza kadar saydırır, yaşlı TomKing’in ne kadar zorlu bir rakip olduğunu anlar. King, Yedinci raunta gelene kadar tüm numaralarını kullanır. Her fırsatta rakibine sarılır ve omzunu rakibinin kaburgalarına sıkıca bastırır. Boksta en az enerjiyle en yüksek verimi elde etmenin ve rakibe hasar vermenin taktiklerinden birisidir bu. Omuzla rakibin kaburgalarına vurmak, yumruk kadar etkili bir yöntemdir. Onuncu rauntta yediği bir sağ kroşe onu sendeletir ancak hemen toparlanıp sonrasında vurduğu sağ aparkat ve Sandel’i halatlara sıkıştırarak ardı sıra indirdiği yumruklar rakibini hayli yıpratır. Alkış sesleriyle eşlik eden seyircilerin istediği tam da budur. Ancak gerçeklerin farkındadır Tom King. Onuncu rauntta bu

kadar yıpratmış genç rakibi, bir dakikalık dinlenmeyle on birinci raunda toparlanmış olarak çıkacaktır. “Gençlik, gençliğini yapacaktır”. Gençliğin dinamizmini, yorgunluğa teğet geçişini, toparlanma hızını kendi gençlik yıllarından çok iyi bilir Tom King. Ancak şimdi gençlik, karşı köşede oturan Sandel’dir. Geçmiş imgelerken Sandel’in esnek, kıvrak, kendini çabucak toparlayan enerji ve kas yapısıyla özdeşim kurar. Yaşlılık, çaptan düşmekle eş anlamlıdır. Çaptan düşmenin de türlü boyutları vardır: Fiziki kuvvet kaybı ve işlevsizleşmeye başlayan organlar, sosyal güvencesiz yaşam koşulları, gözden düşme ve statü kaybı, yoksulluk ve açlık.

On birinci rauntta Sandel’i halatlara sıkıştırıp art arda vurduğu yumruklara rağmen onun ne kadar dayanıklı bir boksör olduğunu görür. Nedeniyse başta gençlik ve Sandel’in kendine özgü yetileridir. Nakavt etmek öyle kolay değildir bu genç boksörü. Belli ki yükselecektir boks ringlerinde. O kadar yumruk yemesine rağmen hızla toparlanır Sandel. King, bu toparlanmaları bir türlü engelleyemez. Gençliğe özel yetilerdir çünkü bunlar. Attığı her sert yumrukta, hiç aklından çıkarmadığı o bir dilim bifteği yiyememiş olmanın dezavantajlarını düşünür. Rakibi yıkacak sert darbelerle nakavt etmek için biftekle beslenmiş olmak gerekir. Aksi takdirde atılan yumruklar, ne şiddet ne de sürat kapasitesi bağlamında doyurucu olmayacaktır. Tom King artık yumruk atmakta zorlanır hatta kollarını kaldıramaz haldedir. Yorgunluğun verdiği bir anlık dikkatsizlikle sert bir yumruk yer. Uyandığında, kendini eldivenleri çıkarılmış ve Sandel’i elini sıkır şekilde bulur. Maç bitmiş, Tom King kaybetmiştir. Köşesinde otururken, bir başka boksörün Sandel’e meydan okumasını ve bahis miktarlarının arttırılmasına dair diyalogları izler. Son yumruğu indirememek, hep o bir dilim bifteği yiyememektir diye düşünür. Şimdi hissettiği, kendini vücuduna fazlasıyla duyuran bir açlıktır. Maçı tartışanları, bar tezgahının üstünde çingırdayan paraları görerek salondan çıkıp yola koyulur. En zoru da karısına bu yenilgiyi anlatmaktır, nakavt edilmekten daha acıdır bu hissiyat. Eve dönüşte hiç parası olmadığı için yürür. Yolda bir banka oturur. Açlığın dayanılmaz acısı, yenilgi, çaresizlik sarmalı onu hıçkırıklara boğar. Stowsher Bill’in ağlaması birden gözleri önüne gelir. Onunla özdeşleşir; bir zamanlar yenilgiye uğrattığı ve soyunma odasında çaresizce ağlayan yaşlı Stowsher Bill, şimdi kendisidir. Kas gücüyle ve bedensel yetileriyle kapitalist spor piyasasında, ringlerde mücadele veren bir boksör için yaşlılık, yenilgi anlamına gelir. Toplumda dip yapmak, marj dışı kalmak ve hayattan küme düşmekle özdeşir.

2. TARTIŞMA VE SONUÇ

Yirminci yy. başlarında kurumsallaşan modern sporun, profesyonel boks üzerinden anlatımı yapılmıştır öyküde. Kapitalizm ve spor ilişkisini, yaşlandıkça gözden düşen, yoksullaşan ve sistemden dışlanan bir boksör üzerinden tasvir etmiştir Jack London. Yoksulluk, açlık, eşitsizlik, toplumsal dışlanma, bireyci yaşam tarzı, rekabetçi piyasa değerleri, batı toplumundaki yabancılaşma olgusu ve kapitalist sistemin bireyi ezen çarkları bir spor emekçisi özelinde irdelenir. Sosyalist yazar, kendi dünya görüşünü ve benimsediği toplumsal kuramı spora uyarlamıştır. Spor da mevcut sosyoekonomik sistemden, toplumsal işleyiş mekanizmalarından bağımsız, kendi başına bir alan değildir. Mevcut koşullar, spordaki sosyal ilişkilere de yansır. Spor, toplumun gerçekliğini, kendi sosyal alanında tekrar eder. Futbol, basketbol gibi seyir yönü ağır basan spor dalları gibi boks da kitlelerin ilgisini çeken bir spor dalıdır. Bir spor dalının seyirci çekmesi ve kitleleşmesi aynı zamanda metalaşması demektir. Bir başka deyişle sporun kapitalistleşmesi, gösteri niteliğini kazanması, serbest piyasada alınır satılır hale gelmesidir.

“Kapitalist sanayi toplumunun hayatın bütün alanlarına damgasını basan ideolojisi, profesyonel sporda da yeniden üretilir” (Kurt, 2004: 136). Sporcu bir beden işçisi haline gelmiştir modern/kapitalist spor piyasasında. İşçi sınıfından bir proleterin emeği kol kuvveti ve uzun saatler çalışabilme kapasitesiyse; bir boksörün ve spor işçisinin emeği de benzer şekilde kas gücü ve rakiplerini alt edebilme kapasitesidir. Performansı ve ürettiği artı değerlegösteri endüstrisine kar sağlar. Spordaki sermaye odaklarına, kapitalist güçlere artı değer üretir. Sporunun performansı, seyirci çekme ve bahiste dönen parasal ilişkilerle doğru orantılı olarak değerlendirilir. Gençlikteki sportif performansı ile hayatını idame eder, yetenekliyse yükselir, yaşlandıkça da organizması işlevsizleşir ve kasları yorulur. Rekabeti, özel mülkiyeti ve piyasanın darvinist koşullarını öne çıkaran kapitalizm sporda da tekrar eder, sporcuyu işe yaramaz hale geldiğinde gözden çıkarır; işe yaramaz herşeyi silip attığı gibi.

Modern toplumdaki yabancılaşma biçimidir, Tom King’in yaşadıkları. Toplumsal yaşama, sosyal ilişkilere, emeğine ve fiziki görüntüsüne yabancılaşmıştır. Gençliğinde gördüğü itibarı tasavvurunda yaşatmakta, ancak bu durum ona daha çok acı vermektedir. Genç rakibini gözlemlerken daha da farkına vardığı yaşlılığı; başka bir mesleği de olmadığı için, mevcut rekabetçi spor piyasasındaki en büyük açmazıdır. Bir zamanlar çevresinde ve boksa dair sosyal ilişkilerde fazlasıyla itibar gören, cazibe merkezi bir şampiyon ve gözde bir ağırsıklet boksörüken, şimdi bakkalların dahi veresiye hesap açmadığı düşük statülü yaşlı bir boksördür. Bu meslekte yaşlılık, her konuda erişim sorunu demektir. Bir toplumsal dışlanma biçimidir yaşlanma. İyi beslenememiş, kas kuvvetini arttırmak için et yiyememiş, sistemli antrenman yapma imkanlarından yoksun kalmıştır. Toplumun aşağı katmanlarında yaşam mücadelesi veren bir spor işçisidir Tom King, spor dışında güvencesiz niteliksiz işleri de yapar. Her türlü mülkiyetten yoksun olup kirasını dahi ödeyemeyen, açlığı tüm varlığıyla hisseden ve yaşama hakkı sistem tarafından elinden alınmış yoksul kitlelerin içindedir. Emeğinden ve beden gücünden başka satacak hiçbir şeyi yoktur. Kendi durumuna bakarak, geçmişe uzanan iç konuşmalar yapar, benzerleriyle (Stowsher Bill) özdeşleşir, empati kurar, pişmanlık duyar. Yaşlı bir boksörün yaşam dünyası üzerinden batının sınıflı toplumlarında kapitalizme özgü koşulların ezdiği, ekonomik krizler karşısında dayanıksız tutamak noktası olmayan bir proleterin, işçi sınıfının öyküsü anlatılır “bir dilim biftek”te. Sportif ve toplumsal yabancılaşmanın edebiyat diliyle hikaye edilmesidir. Sporda sosyal gerçekliğe toplumcu-eleştirel bir perspektifle yaklaşmıştır London. Bokstaki kapitalist ilişkileri ve boksun içinde bulunduğu toplumdaki ekonomik işlevini eleştirel bir dille estetize etmiştir. Öyküde boksör-kulüp-seyirci-bahis unsurları, kapitalist toplumun bir yansıması olarak işlenmiştir. Yaşlılık olgusu, piyasacı/rekabetçi spor sistemindeki açmaz olarak açılmıştır. Son tahlilde, spor, içinde bulunduğu toplumun bağımlı değişkenidir ve genel toplumsal işleviştten ayrı ve bağımsız düşünülemez. Toplumsal yapı ve ekonomik ilişkiler, sporun işleyiş mekanizmalarını da fazlasıyla şekillendirir. Spor; başta mevcut üretim ilişkileri olmak üzere sosyo-kültürel ve siyasal olgulara bağımlı biçimde şekillenen bir toplumsal olgudur.

Yazar Katkıları

Yazarın çalışmadaki katkı oranı %100'dür.

Etik Beyan

Çalışmada dergi yazım kurallarına ve bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uyulmuştur. Makale ile ilgili doğabilecek her türlü ihlallerde sorumluluk yazara aittir.

Çıkar Çatışması

Yazar çalışma ve yayımlanması konularında herhangi bir çıkar çatışması belirtmemiştir.

KAYNAKÇA

- Alver, K. (2019). Edebiyat sosyolojisi incelemeleri. İçinde. K. Alver (Edt.), *Önsöz*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Ataöv, T. (2019). *Amerikan edebiyatında muhalif yazarlar*. (Yay.Haz: Ö. Erdem). İstanbul: İleri Yayınları.
- Aytaç, G. (2020). *Bilgiden kurmacaya: Bir çağdaş edebiyat çözümlemesi*. Ankara: FOL Yayınları.
- Bourdieu, P. (2016). *Sosyoloji meseleleri*. (Çev: F. Öztürk vd.). Ankara: Heretik Yayınları.
- Cinemre, L. (2021). Bir dilim biftek (Jack London) İçinde. *Çevirmenden meraklısına notlar* (Çev: L. Cinemre). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Coakley, Jay J. (1998). *Sport in society: Issues and controversies* (6th Edition), MCGraw-Hill.
- Diñer, Y. (2020). Oyun (Jack London) İçinde. *Jack London: Yazar, serüvenci, sosyalist* (Çev: M. Ergin). İstanbul: Yordam Edebiyat.
- Fişek, K. (2003). *Sporun anatomisi*. İstanbul: YGS Yayınları.
- Eğribel, E. (2017). Sosyoloji ve sanat-edebiyat ilişkisi üzerine. *Sosyologca*, Sayı: 13-14, Ekim, Doğu Kitabevi.
- Kaçmazoğlu, H. B. (2017). Müslüm Kabadayı'nın öykülerinde sosyolojik temalar. *Sosyologca*, Sayı:1 3-14, Ekim, Doğu Kitabevi.
- Kurt, M. (2004). Spor-Toplum ve ötesi, Olimpiyat Oyunları kimin oyunu? (İçinde), *Özgür Üniversite Forumu*, Sayı: 25, Ocak-Mart.
- Lass, A. H. (2003). *Dünya edebiyatının şaheserleri: 100 büyük roman 2*. (Çev: N. Muallimoğlu). İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- London, J. (2010). *Devrim ve diğer yazılar*. (Çev: M. İnceayan). İstanbul: Cem Yayınevi.
- London, J. (2019). *John Barleycorn*. (Çev: M. Ergin). İstanbul: Yordam Edebiyat.
- London, J. (2021). *Bir dilim biftek*. (Çev: L. Cinemre). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Maguire J. v.d. (2002). *Sport worlds: A sociological perspective*. Human Kinetics.

Merrill, F. E. (2019). Edebiyat sosyolojisi incelemeleri İçinde. K. Alver (Edt.), *Sosyolog Olarak Balzac: Bir edebiyat sosyolojisi incelemesi*. (Çev: K. Alver-M. Fişne). İstanbul: İz Yayıncılık.

Moran, B. (1988). *Edebiyat kuramları ve eleştiri*. İstanbul: Cem Yayınevi.

Soykan, Ö. N. (2019). Edebiyat sosyolojisi: Kuram ve uygulama İçinde. (Der: Ö. N. Soykan). *Önsöz*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.

Ural, T. K. (2019). Edebiyat sosyolojisi: Kuram ve uygulama İçinde. (Der: Ö. N. Soykan). *Yaban: Yakup Kadri Karaosmanoğlu*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.

Makale Geliş : 26.09.2021
Makale Kabul : 27.12.2021

Açık Erişim Politikası

Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.
<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.tr>